

Boer-van Rhenen, K. de, Velthorst, N., *Bijzondere chemie?! 75 Jaar scheikunde aan de Vrije Universiteit* (Historische reeks VU VIII; Zoetermeer: Meinema, 2005, 302 blz., ISBN 90 211 4091 8).

In 1930 werd aan de Vrije Universiteit een afdeling scheikunde opgericht, de huidige afdeling scheikunde en farmaceutische wetenschappen. Ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum verscheen dit boek. Van de auteurs heeft Velthorst, emeritus hoogleraar algemene chemie, haar hele loopbaan aan deze afdeling gewerkt. De Boer is er tegenwoordig studieadviseur en voorlichter. Dit is een boek van twee betrokkenen met weinig distantie tot het onderwerp. Een historische of analytische vraag ontbreekt inderdaad. Zo te zien heeft ook niemand zich afgevraagd waarom een boek over de afdeling scheikunde voor buitenstaanders de moeite waard zou zijn, of wat het de moeite waard zou kunnen maken. Men is gewoon aan de slag gegaan.

Het boek valt in twee delen uiteen. Het eerste deel bevat een inleidend hoofdstuk over de geschiedenis van de VU. Daarop volgt een hoofdstuk over de oprichting en eerste jaren van de afdeling scheikunde. Daarin wordt in het bijzonder de bouw van het scheikundig laboratorium besproken alsook, op nogal anekdotische wijze, het wedervaren van de afdeling tijdens de Duitse bezetting. Het slothoofdstuk bespreekt hoe de afdeling in de loop van zijn bestaan gestalte heeft proberen te geven aan de grondslag van de Vrije Universiteit. Vanuit het perspectief van de schrijfsters, wel te verstaan. Aan de orde komen de bijdrage aan de ontwikkelingssamenwerking en andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid.

Het tweede deel behandelt voor de gehele periode achtereenvolgens het onderwijs, het onderzoek en de organisatie. Deze hoofdstukken bevatten een grote hoeveelheid informatie, zij het nogal opsommerig gebracht. Zo leren we over het onderwijs niet alleen welke afstudeerrichtingen er waren en wie de docenten waren, maar ook uit welke boeken de stof bestudeerd moest worden en hoe de opeenvolgende jaarroosters er uit zagen. Ook het hoofdstuk over het onderzoek is vooral een opeenstapeling van feitelijke informatie. Zo leren we dat het onderzoek bij de vakgroep theoretische chemie zich in de jaren tachtig ging richten op dichtheidsfunctionaaltheorie. 'Twee decennia lang heeft de X \square -methode binnen de theoretische chemie heftige emoties opgeroepen. Het X \square -model werd geïntroduceerd als een benadering van het HF-model.' Wie zulke mededelingen boven de pet gaan, kan beter niet aan dit hoofdstuk beginnen. Het laatste hoofdstuk is wellicht het aardigste. Hier komen niet alleen voor de hand liggende zaken als de organisatiestructuur en de democratisering aan de orde, maar wordt ook uitvoerig stilgestaan bij de instrumentmakers, de secretariële ondersteuning en de schoonmaaksters. Het ontbreken van een duidelijke vraag werkt hier in zekere zin als een voordeel, want zulke onderwerpen belanden bij een meer toegespitste aanpak meestal tussen wal en schip.

Binnen het genre van de gedenkboeken slaat dit werk geen slecht figuur. Er wordt nergens diep op de materie ingegaan, maar er zijn, met veel liefde en

ijver, zeer veel feiten bijeengebracht. Voor oud-leden van de afdeling bevat het ongetwijfeld veel herkenbaars. En wellicht dat dit boek over honderd jaar een waardevolle bron is om het universitaire leven van de twintigste eeuw te reconstrueren, aangezien het veel gegevens bevat die elders niet zo snel worden vastgelegd. Maar een historische studie is het niet en de huidige historicus vindt er weinig in waar hij wat aan heeft.

Rienk Vermij

Brabers, J., *Van pioniers tot professionals. De dienst humanistisch geestelijke verzorging bij de krijgsmacht (1964-2004)* (Humanistische bibliotheek; Utrecht: De Tijdstroom, Het Humanistisch archief: 2006, 150 blz., €19,-, ISBN 90 5898 073 1).

Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de beschreven organisatie is deze degelijk onderbouwde studie van een historicus, tevens specialist op het terrein van de internationale betrekkingen, verschenen in de reeks 'Humanistische Bibliotheek'. Een inleidend hoofdstuk, gebaseerd op onder meer de studie van L.A.M. Goossens uit 1974, biedt een korte terugblik op de geschiedenis van de geestelijke verzorging bij de Krijgsmacht tot het einde van de Tweede Wereldoorlog. Hier maakt men kennis met onder anderen 'de rode dominee' S. K. Bakker, een christen-socialist uit Friesland, die tijdens de mobilisatie van 1914-1918 met zijn 'praat- of debatavonden' kennelijk zijn tijd v er vooruit was. (19). Het eigenlijke begin van de humanistische geestelijke verzorging bij de Krijgsmacht valt na de Tweede Wereldoorlog.

In juli 1946 wendde het in februari van dat jaar opgerichte Humanistisch Verbond zich tot een vijftal ministers met het verzoek om bij arbeid 'op geestelijk en maatschappelijk gebied' op dezelfde voet te worden ingeschakeld als de kerken. (29) Door minister van Defensie Fi vez werd dit afgewezen omdat hij, aldus Brabers, 'het Verbond niet gelijkwaardig vond aan een kerk.' (29) Dit en soortgelijke argumenten zouden nadien nog vele malen worden herhaald, bij voorbeeld door de invloedrijke parlementari er Pater J. G. Stokman OFM. Deze tegenwerking is wel de hoofdoorzaak geweest dat het tot 27 januari 1964 duurde voordat het Humanistisch Verbond werd toegelaten als 'zendende instantie' binnen het kader van de geestelijke verzorging bij de Krijgsmacht — zij het voorlopig nog slechts op proef.

Men krijgt overigens de indruk dat de humanistische geestelijke verzorging het ook in het streven naar erkenning zichzelf niet gemakkelijk gemaakt heeft door een langdurig zelfonderzoek naar haar identiteit en boodschap. Tekenend mag worden geacht dat het pas in 1977 kwam tot invoering van een beroepscode. Evenzeer valt op dat het in ieder geval tot in de jaren 1970 moeilijk was voldoende raadslieden te werven voor specifiek de humanistische geestelijke verzorging bij de Krijgsmacht, omdat het militaire apparaat 'gevoelig ... [lag] ...bij de antimilitaristische humanisten.' (56) Er bleef trouwens ook daarna duidelijk een 'spanningsveld' bestaan 'tussen raadsman en krijgsmacht.' (91) Soms kon dit op spectaculaire wijze tot uiting komen, zoals toen hoofd-raadsman Lips kort v or zijn vertrek aankondigde bij zijn raads-werk voortaan het uniform (in feite 'dienstkleiding') uit te zullen laten.

De Dienst Humanistische Geestelijke Verzorging heeft dus tot nu toe een bepaald bewogen historie gekend (die voorzover het gaat om ondervonden tegenwerking met prijzenswaardig gebrek aan rancune beschreven wordt), maar uit dit boekje wordt duidelijk dat hij zich inderdaad heeft kunnen ontwikkelen tot een professionele organisatie met goed toegeruste medewerkers. Dit komt onder andere daarin tot uiting dat de humanistische